

בסיעתא דטימיא

שיעור שבועי

הגאון הגדול

רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת פנחס | 576

י"ב בתמוז תשפ"ב

ניתן לשמוע בקו ישיר: 03-6171004

www.kolhalashon.com

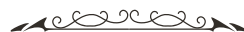
גישה ישירה לשיעור במערכת קול הלשון

בלי לחפש ולדפדף בין השיעורים במערכת.
מתקשרים לקו קול הלשון במספרים הרגילים והישירים,
מקיימים מיד כוכבית * סולמית #
ואחריו את מספר השיעור 33462306 ולסיום סולמית #

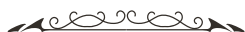
פרשת פנחס תשפ"ב

שיעור הגר"י זילברשטיין שליט"א ב"בית הכנסת המרכזי רמת אלחנץ"

לע"נ שמואל ב"ר משה ז"ל
לע"נ אברהם יצחק בן אליעזר מנחם ושרה ז"ל

דבר' הסביר שיטת רש"י דבפני כל העדה, היינו סנהדרין. וא"כ לכו"ע אין לומר דבר זה בפני הכתה.

הבדיל במוצאי שבת חזון על ייז, על דעת בן שיקטן ישתה, והקטן ברח

טיאלה:

מעשה באדם שהבדיל על יין במוצ"ש חזון, ואמר לבנו הקטן שהוא מכוון בברכת הגפן שהוא ישתה וכמבואר ברמ"א [או"ח סימן תקנ"א ס"י]. הקטן שמע את כל ההבדלה, וכשהיה צריך לשתות ברח מהמקום, האב החליט לשתות בעצמו את היין, אך הסתפק אם צריך לברך שנית על הגפן, מאחר ובברכתו הראשונה נתכוין להוציא את התינוק, ולא לשתות בעצמו?

תשובה:

הצעתי את השאלה לפני מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל והשיב לי: "מסתבר שלא יברך שנית משום שהברכה היא גם עבורו, ועבור כולם, אלא דאריה הוא דרביע עליה, והוא איסור שתיית יין בין המצרים, ובהסתלק האריה, כלומר כשהתינוק ברח ונאלץ המבדיל לשתות בעצמו, יכול להסתמך על הברכה שבירך".

ואמרתי למו"ח זצוק"ל, שאולי אפשר להוסיף על דבריו שאמר "הברכה היא עבור כולם" על פי דברי רש"י במסכת עירובין [מ:], שמעיקר הדין היה אפשר לברך שהחיינו ביום הכיפורים על הכוס, ולברך עליו בורא פרי הגפן מבלי לשתות, אלא שאי אפשר לעשות כן, כי המברך צריך שיטעום משום שגנאי הוא לכוס של ברכה שמברכים עליו ולא שותים, ולכן אי אפשר לברך שהחיינו על הכוס. נמצא שמעיקר הדין ברכת

מורה שמשר פתתו למורה אחר, היאמר בפניהם זוהי כתה קשה?

טיאלה:

מורה פרש באמצע השנה מטעמי בריאות, ומסר את הכתה למורה אחר. הם ניכנסו לכתה, היאמר לו בפניהם: "דע לך שכתה זו קשה, יש כאן ילדים מרדנים וחסרי משמעת, דע מה עומד לפניך". האם אמירה זו בפני התלמידים היא נכונה, כשמטרתו לבייש את התלמידים וכמבואר במסכת פסחים [פ"א:] כדי לביישן?

תשובה:

לכאורה כך עשה משה רבנו, וכמו שכתוב בפרשת פנחס [במדבר כ"ז י"ח-י"ט]: "ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע... והעמדת אתו לפני אלעזר הכהן ולפני כל העדה, וְצִוִּיתָה אוֹתוֹ לעיניהם". ופרש"י (שאמר לפני כל העדה): "דע שטרחנין הם, סרבנים הם, על מנת שתקבל עליך". הרי שגם משה עשה כך שאמר למנהיג החדש בפני כל העדה, דע שטרחנין הם סרבנים הם, וכמו כן מותר למורה למסור למורה החדש בפני כל הכתה שהיא כתה קשה.

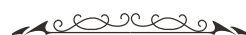
אך הרמב"ן שם השיג על רש"י וכתב: "ואינו נכון בעיני בעבור שאמר לעיניהם, כי יותר ראוי העניין הזה להאמר בינו לבינו, כי בפניהם יגרום בהם התפקרות (שיפקרו בו יותר, טור), ומדרך המוסר שיזהיר להם בפני עצמן מהיותם עוד טרחנין וסרבנין". ולכן מפרש הרמב"ן כוונת התורה וְצִוִּיתָה אוֹתוֹ לעיניהם: "ויזהירנו להשתדל מאד בעניינם, ולהיות נלחם מלחמות ה' ויהיה הוא המוציא והמביא אותם, ולהזהר בדבר המשפט, וזה ראוי להיות לעיניהם, כדי שיבטחו בו, וישמעו אליו, כי ידעו כי ילך בעניינם בדרכי האמת". הרי שהרמב"ן חולק. והנצי"ב ב'העמק

יעשו סעודה, דמה שמוכרחים לעשות יעשו, אבל סעודה שאין הכרח לעשות, לא יעשו אותה עד לאחר תשעה באב. כמו כן, אולי לא יעשו סעודות שבע ברכות, כדי שלא יהיה פרסום לדבר. ויעוין במסכת יבמות [מ"ג]. (צ"ג שער הציון שם ס"ק י"ט), שבנשואין לבד אפילו בלי סעודה, יש שמחה ואסור לכתחילה לעשותן בבין המצרים, אך בנידוננו יש בדבר צורך מצוה גדול, והדבר מותר.

והנה מבואר בשו"ע [אבה"ע סימן י"ג ס"א], שכל אשה שנתגרשה או שנתאלמנה, לא תנשא ולא תתארס לאחר עד שתמתין תשעים יום, חוץ מיום שנתגרשה או שמת בעלה בו, וחוץ מיום שנתארסה בו, כדי שִׁיָּדַע אם היא מעוברת או אינה מעוברת, להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של אחרון. כתב בספר 'קרית חנה דוד' [סימן ה'], שאין להתיר בשום אופן להנשא תוך ג' חדשי הבחנה, אפילו במקום שאם לא נתיר לה, תדור עם בעלה בלי חופה וקדושין ואיסור נדות. וכתב שם שאע"פ שבנידון כזה, אין תועלת בתקנה של חדשי הבחנה, מכל מקום איכא תועלת לגבי זוגות אחרים, ולא תתבטל תקנת חכמים. (ויעוין באגרות משה [אבה"ע סימן כ"ח], שבנידון כזה אפשר להתיר, דהוי שעת הדחק גדול, ואין בזה מסייע לדבר עבירה, מכיון שבין כה יעברו עבירה). אך אין זה דומה לעניננו, מכיון ששם היתה תקנת חכמים קבועה ואין לשנות. ועוד, שיש ענין לעשות גדר עבור זוגות אחרים, שהרי יש כאן תקנה קבועה. ועוד, שיש גדר של קדושת עם ישראל, משא"כ בנידוננו שאין איסור מעיקר הדין, אלא שלא מסמנא מילתא, ואין כאן תקנה של קדושה, בכה"ג נראה פשוט שאין מקום להחמיר.

יעוין בשערי תשובה [סימן תקנ"א ס"ב], שהביא בשם ה'שבות יעקב' שפעם אחת הקל חכם א' בענין נשואין תוך ימי הספירה, ולא עלה זיווגם יפה. לכן כתב ששומר נפשו ירחק מנשואין בימים האלו, אף שיהיו הרבה צדדים להקל כי חמירא סכנתא מאיסורא. מכל מקום נראה שכל זה היינו בזוגות שמחפשים צדדים להתיר נשואין בימים

בורא פרי הגפן היא ביסודה ברכת המצוות, (ולכן אין המסדר קידושין טועם מהכוס כי אם החתן והכלה), אלא שהיא גם ברכת הנהנין. אם כן, כשבירך המבדיל בורא פרי הגפן, ברכה זו ביסודה היא ברכת המצוות, עבור עצמו ועבור כולם, אלא, שבתורת ברכת הנהנין נתכוין המבדיל רק לתינוק, וכשברך התינוק, שוב יכול המבדיל לשנות מטעם ברכת הנהנין, כי ברכה זו נאמרה גם עבור עצמו¹.

מתי מותר לערוך חופה וקידושין בימי בין המצרים

חידה:

נאמר בשו"ע [או"ח סימן תקנ"א ס"ב]: "מר"ח (אב) עד התענית (תשעה באב) ממעטים במשא ובמתן... ואין נושאים נשים ואין עושין סעודת אירוסין, אבל ליארס בלא סעודה מותר, ואפילו בט' באב עצמו מותר ליארס, שלא יקדמנו אחר". ומוסיף הרמ"א: "ונוהגין להחמיר שאין נושאים מי"ז בתמוז ואילך, עד אחר ט' באב".

מתי מצוה להשיא אשה בבין המצרים?

תשובה:

זוג של עולים מרוסיה, שחיים זה עם זה בלי חופה וקידושין, ונתעוררו להיות נשואין כדת משה וישראל. הרב יודע שלא יעצרו כח לפרוש זה מזו עד לאחר תשעה באב. נראה שמצוה לערוך להם חופה וקידושין בימי בין המצרים. שהרי כבר כתב החיי אדם [כלל קל"ג סעיף י"א]: מי שלא קיים פריה ורביה מותר מדינא לעשות נישואין מראש חודש עד התענית, כיון שהוא מצוה, והרמ"א כבר כתב, שלצורך מצוה הכל שרי, אלא דנוהגין דאף על פי כן אין נושאים, דלא מסמני מלתא כמבואר בב"י. אם כן בנידוננו שהוא דבר מצוה, ואם יתעכבו יכשלו באיסורים חמורים, יש לקיים את עיקר הדין. מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל הסכים לזה, אלא שהוסיף שיעשו את הנישואין בצנעה. לפי זה נראה שאולי לא

המלך. לאחר מכן חזר שאול לישיבה ללמוד. לאחר כחודש הופיעה אשה בפתח הישיבה וביקשה את שאול, שאלו אותה מי היא ואמרה שהיא אשתו, מסתבר שבסייעתא דשמיא היא הבריא, כתוצאה מהנחת שהיא אשתו של שאול וולק החכם הגדול של היהודים. שאול וולק היה במיצר, והלא הוא רק בן 18 ואילו היא בת 40 מה עושים? הלך שאול וולק לרמ"א סיפר לו את הסיפור ושאל: "איך אקיים מצוות פריה ורביה הרי היא בת 40"? אמר לו הרמ"א "היא תלד!" שאל שאול וולק: "והרי אני צריך בן ובת כדי לקיים את המצווה"? אמר לו הרמ"א: "היא תלד תאומים!" כך הווה, וזוהי משפחת תאומים הידועה, שאחד מצאצאיה הוא האדר"ת, רבה של ירושלים.

חידה: מתי מותר לאדם בריא לאכול בשר בתשיעת הימים, ולא בסעודת ברית או סיום מסכת?

תשובה:

כתב בסידור 'בית יעקב' [חודש אב איסור אכילת בשר אות י"ח]: "ונ"ל שהמקבל אורח תלמיד חכם בתוך ביתו, יומא טבא לו, ואין לך סעודת מצוה גדולה מזו, שהנהנה מסעודה שתלמיד חכם מיסב בה כנהנה מזיו השכינה. וגדולה הכנסת אורחים מקבלת פני השכינה. על כן אם החכם האורח, צריך לאכול בשר משום חולשא דאורחא, או שהוא בן ספרד שאינו נוהג בחומרת מנהג זה, נ"ל להתיר לבעל הבית לאכול עמו בשר ולשתות יין."

וקרוב בעיני להתיר לזמן אפילו כל הלומדים והחכמים שבעיר, להסב עמו לכבודו, ולא ימלט משמיעת חדושי תורה, והרי זו סעודת מצוה כפולה... והוא שיהיה חכם גדול מובהק ומומחה לכל, ולא אזלינן בתר שמא, אלא בתר טעמא טעם זקנים. אפילו בחור בשנים. ולא מבעלי שמות בארץ תלאובות, נוטעי אשרות, ומקימי מצבות רמות בשעת איסור הבמות."

אלו, אבל בנידוננו שהזוג כבר חי זה עם זה, ודאי שאין לדחות החתונה משום סברא זו.

יש להסתפק, אם החתן יפטור את הציבור מאמירת תחנון, דיתכן שאין השמחה שלו שלימה, שהרי אנו משיאים אותו בימי בין המצרים שאין נושאים בהם נשים, ומה שאנו עושים כן, הוא שלא יכשלו באיסור חמור יותר, ועוד שאין עושים סעודה, ואם כן אין השמחה כאן שלימה. אלא שמכל מקום, יתכן שמכיון שעצם הנישואין הם שמחה אף בלי סעודה כאמור בגמ' ביבמות (הנ"ל), ועוד שכאמור לעיל אין כאן איסור מעיקר הדין. אם כן סגי בשמחה זו כדי לפטור את הציבור מאמירת תחנון.

יש גם להסתפק מה הדין בגרושה שנודע לה שהמגרש חלה, והוא שכיב מרע, ונכמרו רחמיה עליו, ורוצה לסעוד אותו בימי מחלתו, וכדי שתוכל להתייחד עמו, צריכה להנשא לו מחדש, לא בשביל חיבה, כי אם לצורך טיפול בו. האם מותר להנשא בימי בין המצרים?

הדעת נוטה להיתר, וצ"ע. ואולי לא יעשו סעודת נישואין, וצ"ע.

ויש להוסיף דוגמא נוספת - מתי יהיה מותר לערוך חופה בימי בין המצרים?

היה סיפור בפולניה עם משפחת וולק היהודייה. ראש המשפחה הרב וולק מונה למלך פולין ליום אחד. לפי החוק הפולני אי אפשר להשאיר את המדינה אפילו יום אחד ללא מלך. המלך הפולני מת, והיה צריך למנות מלך מחליף עד שימנו מישו מהמשפחה. חיפשו את האדם החכם ביותר, מצאו את הרב וולק ומינו אותו למלך. לרב וולק היה בן בשם שאול שהיה מוכשר ביותר ויפה תואר שאין כמותו ליופי, ובן 18 בלבד. בת המלך שמת, התאהבה בו ורצתה אותו לחתן, וכשירשת העצר רוצה משהו, לסרב לה זה גובל בפיקוח נפש. הלך שאול וולק לבית החולים היהודי בקרקא, ניגש לאשה בת 40 שהייתה קרובה לגסיסה ולא היה סיכוי שתצא ממחלתה, וקידש אותה בהסכמתה. כשבת המלך באה לבקש את שאול וולק לחתן, אמרו הרבנים במקום שהוא כבר נשוי, לכן עזבה אותו בת

יש להוסיף מקרה נוסף בו ניתן לשתות יין בתשעת הימים :

במסכת מנהדרין [מ"ג]. אומרת הגמ': "אמר רב חסדא היוצא ליהרג משקין אותו קורט של לבונה בכוס של יין כדי שתטרף דעתו שנאמר: "תנו שכר לאובד ויין למרי נפש" [משלי ל"א ו']".

לאור זאת, אם הוציאו יהודי ליהרג בתשעת הימים, אולי מותר להשקותו יין, כי יין זה, הוא לא לשמחה, אלא לאבלות גדולה.

האם יש נפ"מ בזה ש'אי אפשר לעולם בלא ישראל'?

הישיבה בלוצרן בה לימד הרב, נקראה 'בית המדרש הגבוה לתלמוד בשווייץ', והגיעו אליה שאלות מכל הסביבה. פעם אחת הגיע אל הרב אדם שהציג עצמו כשופט באחד הקנטונים בשווייץ. הוא סיפר לרב ששפט אדם למיתה, וברגע שהלה שמע את פסק הדין, השתגע. הוא שאל: אם להוציא אותו להרוג במצב זה או לא ? הייתה לרב סיעתא דשמיא שבעבר בהיותו בבית הרב אלישיב זצ"ל, ראהו מסמן עמוד מסוים בספר שלמד. הספר היה 'צפנת פענח' של ה'רוגצ'ובר' ובעמוד זה הופיעה השאלה הזו בדיוק - אם מותר להרוג אדם שהשתגע. הפסק של ה'רוגצ'ובר היה שאסור, משום שלפני ההוצאה למיתה צריך להתוודות, ומשוגע אינו יכול להתוודות. ומה צריכים לעשות בו בינתיים ? להחזיקו ולפרנסו! אם בעז"ה הוא יחיה ויתאווש, או אז יתוודה, ואז אכן יוציאוהו להורג. אמר השופט לרב שעבר אצל כל האומות ושאל את השאלה הזו, ואף אחד לא נתן לו תשובה, רק

מתי מותר לשתות יין בתשעת הימים גם שלא במקום מצוה

טיאלה :

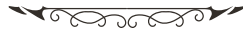
כתב השו"ע [או"ח סימן תקנ"א ס"ט], שיש נוהגים שלא לשתות יין מר"ח אב. יש להסתפק מה הדין באדם הרואה יהודים יושבים במסיבת עכ"ם, ושותים עמהם יין, והם מחצה על מחצה, ואדם זה רוצה למנעם מחטא². האם ישתה עמהם כדי למנעם מחטא, אע"פ שנוהג שלא לשתות יין בזמן הזה, או שמא לא ישתה?

תשובה :

נראה דמאחר שמותר לשתות בסעודת מצוה, א"כ מְסָכָה כזו שהיא למנוע חטא, חשיב מְסָכָה של מצוה, דאמרינן בויקרא [פרשת קדושים כ' ט"ו]: "ואת הבהמה תהרוגו", כתב רש"י: "אם אדם חטא בהמה מה חטאה ? אלא מפני שבאה לאדם תקלה על ידה לפיכך אמר הכתוב תסקל, ק"ו לאדם שידוע להבחין בין טוב לרע, וגורם רעה לחברו, לעבור עבירה. כיוצא בדבר אתה אומר "אבד תאבדון את כל המקומות" [דברים י"ב], הרי דברים קל וחומר, ומה אילנות שאינן רואין ואינן שומעין, על שבאת תקלה על ידם אמרה תורה השחת, שרוף וכלה. המטעה את חברו מדרך חיים לדרכי מיתה, על אחת כמה וכמה". הרי ידוע שמדה טובה מרובה ממדת פורעניות. אם כן אדם זה הבא להציל את המסובים עם הנכרים, ודאי שמקיים מצוה רבתי מאד, ואם כן המסיבה ושתית היין הם גופא מעשה מצוה (שמציל את המשתתפים מחטא) והוי סעודת מצוה.

2 נאמר ברמב"ם [פי"ז מהלכות מאכלות אסורות ה"ט - י']: "ויש שם דברים אחרים אסרו אותן חכמים, ואע"פ שאין לאיסורן עיקר מן התורה, גזרו עליהם כדי להתרחק מן הגויים עד שלא יתערבו בהם ישראל ויבא לידי חתנות. ואלו הן: אסרו לשתות עמהן, ואפילו במקום שאין לחוש ליין נסך... כיצד לא ישתה אדם במסיבה של גויים, ואף על פי שהוא יין מבושל שאינו נאסר... ואם היה רוב המסיבה ישראל מותר. וכתב הפר"ח [סימן קי"ד סק"ו]: "שהוא הדין מחצה על מחצה אסור, ולא התירו אלא כשיש רוב, והכי דייק לישנא דהרמב"ם שכתב רוב המסיבה, מכלל דמחצה על מחצה אזלינן לחומרא". וצריך דווקא לשתות עמהם ואין די בזה שיישב עמהם, כדמוכח מהלחם משנה (שם) שהקשה: אולי אבלט לא שתה, ולכן אין איסור מסיבה, משמע שדווקא השותה נחשב לחלק מהמסיבה.

כשבא אל הרב של היהודים קיבל תשובה ברורה. ישראל זה נכון. וזה שנאמר 'אי אפשר לעולם הוא הוסיף, שמה שאומרים שאין תורה כתורת ללא ישראל³.

3 בשאלה זו דן בעל העמק הלכה [ח"א סימן ל"ב] על פי הסוגיא בסנהדרין [מ"ג:], שם נאמר כי בטרם הורגים את החייב אומרים לו התוודה, שכן אמר יהושע לעכך תן תודה, וכך כתב הרמב"ם [פ"ג מהלכות סנהדרין ה"א] רחוק ממקום ההריגה כעשר אמות, אומר לו התודה... וכל המתודה יש לו חלק לעולם הבא. ואף שזה פשוט שמצות הווידוי אינה מעכבת, דהא אם אינו רוצה להתוודות, הורגין אותו בלא וידוי, דאם לא כן כל רוצח יפטור עצמו ממיתה במה שלא ירצה להתוודות, מ"מ יש לומר שרק באינו רוצה להתוודות אינו מעכב, אבל באינו ראוי אפשר דמעכב. וסיים שמפשוט לשון המשנה שכתב שכן דרך המומתין מתוודין, משמע דווידוי אינו מעכב. עוד הביא ראיה מדאמרין בסנהדרין [מ"ג:], היוצא להיהרג משקין אותו יין בקורט של לבונה, כדי שתיטרף דעתו, ולכאורה כל הנהרג אינו בר דעת בשעת מעשה. ודחה זאת, ששם לא השקו אותו עד שיהיה בגדר שוטה, אלא שהיה קצת שיכור, והוי כמו ישן שהוא עדיין בר כפרה, אבל שוטה ממש אולי לא הוי בר כפרה. אך מצד אחר יש לדון שפטור, דאמרין בסנהדרין [ס"ד:], העביר כל זרעו פטור. ובמהרש"א כתב לזה טעם בשם הסמ"ג [לאווין מצוה מ'] שמפני שבמיתת ב"ד מתכפרין המומתין, וזה עשה כ"כ עבירה גדולה שאין הקדוש ברוך הוא רוצה שיהא לו כפרה. א"כ חזינן שכל מה שהורגין את החייב, הוא כדי שְתִהְיֶה לו כפרה, אבל במקום שאין כפרה כגון בשוטה, אולי אין הורגין אותו. אך ייתכן שכיוון שמה שאמרין ששוטה אין לו כפרה הוא בקרבן, כיוון שצריך לרצונו, אבל במיתה שממילא אין הורגין אותו לרצונו, י"ל שגם השוטה הוא בר כפרה. עיין שם שהאריך.

ובעל ה'צפנת פענח', השיב לבעל העמק הלכה, שיש נפקא מינה בין רוצח לשאר המומתין, דברוצח אין המצווה לקיים מצות מיתה, אלא הורגין אותו משום 'ובערת הרע מקרבך', אבל בשאר המומתין הורגין אותו, כיוון שיש בהם דין מיתה, ולכן אם הוא שוטה אי אפשר לקיים זה הדין. ולכן רוצח שנשתטה הורגין אותו, אבל שאר המומתין שנשתטו אין הורגין אותן, אלא שנסתפק כאשר חזר והבריא, אי הורגין אותו, או שמא אמרין כיוון שאי דחיא ידחי.

ו'במנחת חינוך' [מצוה תקצ"ד סק"ט] כתב אפשר אם נגמר דינו למלקות, ונשתטה או נתחרש מלקין אותו, כיוון שנתייב, למה לא ילקה, כן נראה פשוט. ולכאורה לפי דבריו כ"ש אם נגמר דינו למיתה שהורגין אותו, שהרי מלקות לכו"ע אינן עונש גרידא, אלא כדי שיכופר לו בזה, ואף על פי כן כתב שמלקין שוטה. והנה לולא דברי קדשו היה מקום לומר דהמלקות הן כפרה, ושוטה לאו בר כפרה הוא, אבל רבנו ה'מנחת חינוך' הכריע בדעתו הרחבה שמלקין אותו.

להזכירכם, השיעור הבא יתקיים בעז"ה ביום ב', י"ט תמוז תשפ"ב,
בבית הכנסת המרכזי ברמת אלחנן בשעה 20:00. תפילת ערבית בשעה 19:40.

**ייטיר כוח גדול למערכת קול הלשון ולראשיה,
על העברת השיעור באיכות מופלאה.**

ניתן להאזין לשיעור בשידור חי מקול הלשון במס' טל' 03-6171004